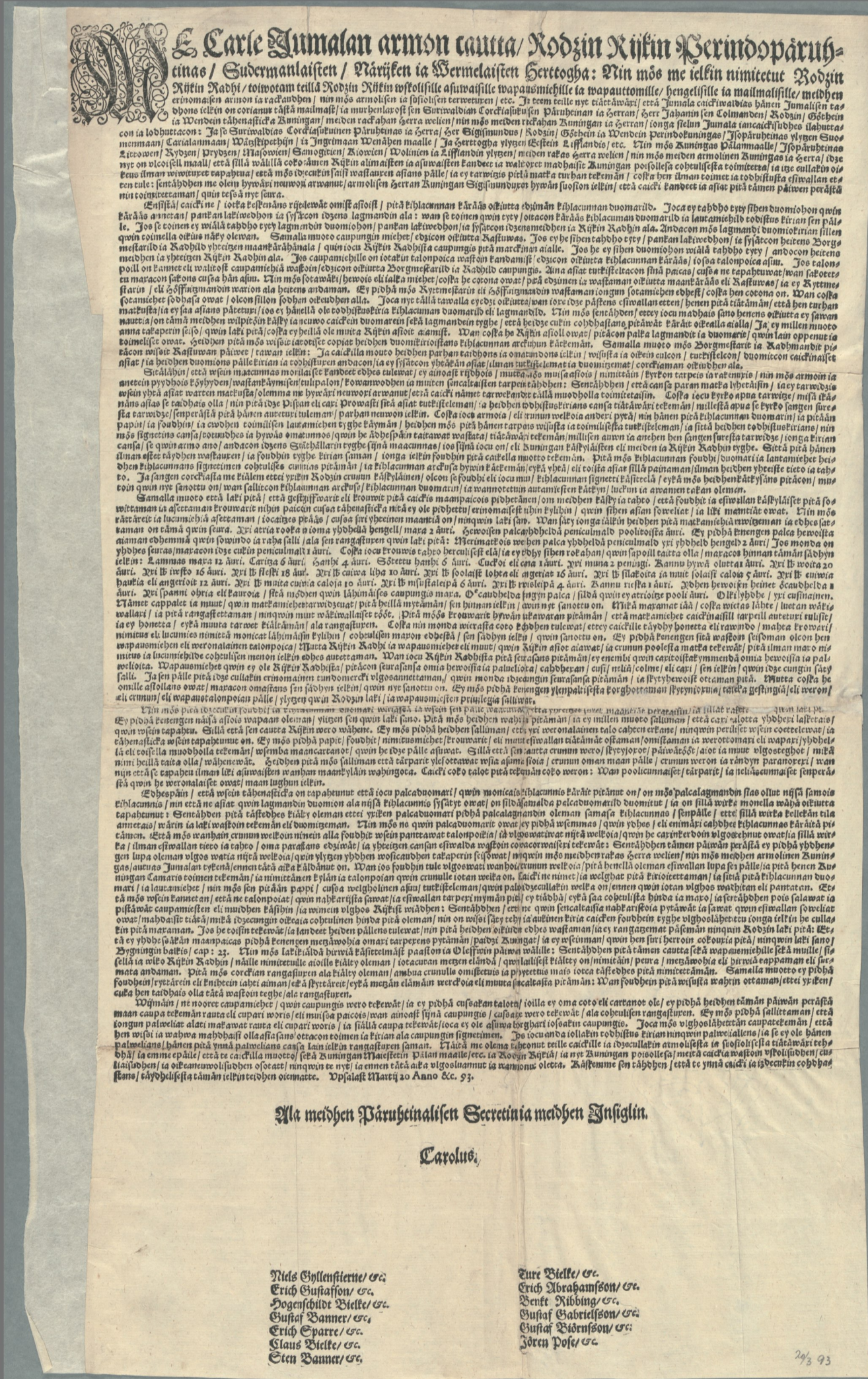

/ Karl

Me Carle Jumalan Armon cautta, Rodzin Xiikin Heruodparuh-

SOT // Utbrutna ligg. fol. extra stort format /
 Kungl. förordningar
 Tillkomstår 1593
 Digitaliserad år 2016

N° 1. Carle Jumalan armon cautta/ Rodzin Riikin Perindopäruh- tinas / Sudermanlaisten / Märjken ia Vermelaisten Herttogh: Min mäs me ielkin nimitetut Rodzin

Riikin Kadhi / toivotam teillä Rodzin Riikin wstollisille asuwaisille wpausmiehille ia wpausmiehille / hengellisille ia mailmalisille / meidhen erinomaisen armon ia rakaudhen / nin mäs armolisen ia sostiolen terwetimen / etc. Ja teem teille nyt tiättäwäri / että Jumala caickiwaldas hänen Jumalisen ta-
dhons ielkin on corianur tästä mailmast / ia murhenlast sen Surwaldian Cordiasitusen Pärubheinan ia Herran / Herr Jahonin / Rodzin / Gschein
ia Wendein tähenastica Runingan / meiden rakkahan Herran weliin / nin mäs meiden rakkahan Runingan ia Herran / ionga sielun Jumala iancaickisudhes ilahutta-
con ia lohduttacoon: Ja se Surwaldias Cordiasitusen Pärubheinas ia Herran / her Sigismundus / Rodzin / Gschein ia Wendein Perindokuningas / Jopäruheinas vlygen Suos
menmaan / Carialanmaan / Wastkipethijn / ia Ingrimaan Wenähen maalle / Ja Herttogh vlygen Wessein Rifflandis / etc. Min mäs Runingas Pälammaalle / Jopäruheinas
Littowen / Rydzen / Prydzen / Masowien / Samogitien / Kiowien / Wolinien ia Lifflandin vlygen / meiden rakkahan Herran weliin / nin mäs meiden armolinen Runingas ia Herran / idze
nye on ulcoisell maall / että sillä wälillä coko äänen Riikin alimaisen ia asuwaisen kandeet ia waltoret madhast Runingan poisollesca cohtuliseffa toimitetta / ia ixe cullakin ois
keus ilman wirtuutet tapahua / että mäs idze cullakin saisi walturen asians päälle / ia ey tarwis pictä matka turhan teemän / coka her ilman toimet ia todhifusca esiwallan et
een tule: sentähden me olein hywäri neuwoi arwanut / armolisen Herran Runingan Sigismundus hywän suoston ielkin / että caicki kandeet ia asiat pictä tämen päiwen perästä
nin toimitettaman / quin tetsä nye seura.

Ensimmä / caicki ne / iocca kessenäs rätelwät omist asioist / pitä kihalacunnan kääns oikutta edimän kihalacunnan duomarid. Joca ey tahdho ety siben duomiohon quin
kääns ammetan / pantan lakiwedhon ia systeron idzens lagmandin ala: wan se toinen quin ety / otacon kääns kihalacunnan duomarid ia lautamiehd codifus kirian sen päi-
le. Jos se toinen ey wälä tahdho ety lagmandin duomiohon / pantan lakiwedhon ia systeron idzens meidhen ia Riikin Kadhin ala. Andacon mäs lagmandi duomiohorien pillen
quin toimella oikuis näty olewan. Samalla muoto caupungin miehet / edzicon oikutta Kastuwas. Jos ey he siben tahdho ety / pantan lakiwedhon ia systeron heitens Borgs
mestari ia Kadhib yhteyzen maankärahäna / quin iocca Riikin Kadhista caupungis pitä marckinan aialle. Jos he ey siben duomiohon wälä tahdho ety / andacon heitens
meidhen ia yhteyzen Riikin Kadhin ala. Jos caupamiehille on iocan talonpoica wstoin kändamist / edzicon oikutta kihalacunnan kääns / iocsa talonpoica asin. Jos talon-
poill on kanner eli waltost caupamiehiä wstoin / edzicon oikutta Borgmestari ia Kadhib caupungis. Una asiat tukifeltacoon sinä paicas / cusa ne tapahuwat / wan sätotet
tu maracon sätons cusa hän asin. Min mäs sotawäri / hewois eli ialka miehet / coka he cocoon owat / pitä edzimen ia wstaman oikutta maankärahäns eli Kastuwas / ia ey Rytmes
starin / eli höffnigmandin wation ala heitens andaman. Ey pidhä mäs Rytmestarin eli höffnigmandin wstaman iongun sotamiehet edheff / coka hen cocoon on. Wan coka
sotamiehet södhäsa owat / olcon sillon södhan oikudhen alla. Joca nye täällä tawalla eyedzi oikutta / wan iore idze pästens esiwallan etten / henen iocca tiättämän / että hen turhan
matkusta / ia ey saa asians päteuri / ios ey hänellä ole todhifusca kihalacunnan duomarid eli lagmandid. Min mäs sentähden / ettey iocca madhais sano henens oikutta ey sawan
mauttia / on tämä meidhen wstoin tästy ia neuwo caickin duomarein setä lagmandein tyghe / että heidze cullakin cohdhastans pitäwät kääns oikella aialla / Ja ey millen muoto
toimeliset owat. Heidhen pitä mäs wisuicacotiser copiat heidhen duomifitiosians kihalacunnan arckihun kääns. Samalla muoto mäs Borgmestari ia Kadhibandit pi-
tæcon wisuicacotiser päiwet / tawan ielkin: Ja caickilla muoto heidhen parhan tarbhons ia omatundons ielkin / wisuica ia oikuin culcon / tukifeltacoon / duomiohon caickinastet
asiat / ia heidhen duomions päle kirian ia todhifusen andacon / ia ey systeron yhtään asiat / ilman tukifeltacoon ia duomizemat / corckiaman oikudhen ala.

Sitälähin / että wstoin maacunnas morilaiset kandeet edhes tulewat / ey ainoast rätelwät / muuta mäs muisa asiois / nimitätin / Eyrkon tarpeis ia ratenpöis / nin mäs armoin ia
anetein pyydhöis kshyden / wastankäymisen / tulipalon / kowanwodhen ia muiten sencalcisten tarpein tahdhen: Sentähden / että cansa paran matka lyhetäsin / ia ey tarwis
wstoin yhtä asiat warten matkusta / olemma ne hywäri neuwoi arwanut / että caicki nämet tarwewat: täällä muodholla toimitetäsin. Coka iocca Eyrko apna tarwize / misä itäs
näns asias se caidhais olla / min pitä idze Pissan eli cari Prowastri setä asiat tukifeltacoon / ia heidhen todhifustarians cansa tiättäwäri teemän / millestä apna se Eyrko sargen sure-
sta tarwize / senperästä pitä hänen auteturi tuleman / parhan newon ielkin. Coka iocca armoia / eli runun wstioia anderi pytä / min hänen pitä kihalacunnan duomarin / ia pitään
papiu / ia foudhin / ia coudhen toimilisen lautamiehet tyghe kääns / heidhen mäs pitä hänen tarpeis wisuica ia toimiliseffa tukifeltacoon / ia sitä heidhen todhifustarians / nin
mäs signetins cansa / totundhes ia hywäs omatunnos / quin he ädhespän taitawat wstata / tiättäwäri teemän / millisen awon ia anehen hen sargen suresta tarwize / ionga kirian
cansta / se quin armo ano / andacon idzens Sitähällarin tyghe sinä maacunnas / ios sinä iocca on / eli Runingan kähyläisten eli meiden ia Riikin Kadhin tyghe. Sittä pitä hänen
ilman oster täyden wastaurin / ia foudhin tyghe kirian saman / ionga ielkin foudhin pitä caickilla muoto teemän. Pitä mäs kihalacunnan foudhi / duomari ia lautamiehet heid-
hen kihalacunnans signetimen cohtulises cummas pitämän / ia kihalacunnan arckisa hywin kääns / eytä yhtä / eli toista asiat sillä painaman / ilman heidhen yhteyse tieto ia tah-
to. Ja sargen corckiaffa me tiällem ettei yrikin Rodzin crunun kähyläisten / olcon se foudhi eli iocca muu / kihalacunnan signetti kähylä / eytä mäs heidhen kähyläsin pitäcon / mu-
toin quin nye sanottu on / wan sallitcon kihalacunnan arckisa / kihalacunnan duomarin / ia wannoretuin autamisten kähyn / lukun ia arwamentakan olemän.

Samalla muoto että lati pitä / että gestyffwarit eli krouwit pitä caickis maanpaicis pidhetänen / om meidhen tästy ia tahro / että foudhit ia esiwallan kähyläiset pitä so-
wittaman ia asettaman krouwarit nihin paicön cusa tähenastica mäs ey ole pidhetin / erinomaisest nihin kähyläin / quin siben asian sowellat / ia liki mantiat owat. Min mäs
rättäreit ia lucumiehiä asettaman / iocates pteäs / cusa siri yhteyzen maantia on / minquin lati san. Wan sargen ionga ielkin heidhen pitä matkamiehiä wstogeman ia edhes sät-
taman on tämä quin seura. Xri 16 rooka 10 oia yhdellä hengell / maya 2 äuri. Hewoisen palca yhdellä peniculmald poolioissta äuri. Ey pidhä kenengen palca hewoista
aiaman edhemmä quin sowindo ia raba salli / ala sen rangasturen quin lati pitä: Merimatköis wehen palca yhdellä peniculmald yri yhdellä hengeld 2 äuri / Jos monda on
yhdhes seuras / maracon idze cullakin peniculmald 1 äuri. Coka iocca krouwis tahro herculisest elä / ia ey edhy siben roahan / quin sapoill taitta olla / maracon himan tämän sädhyin
ielkin: Lammas maya 12 äuri. Cariza 6 äuri. Hanhi 6 äuri. Sörettu hanhi 6 äuri. Cucko eli cna 1 äuri. Xri muna 2 penngi. Bannu hywä olutta 1 äuri. Xri 16 woita 20
äuri. Xri 16 iwsto 16 äuri. Xri 16 flesti 18 äuri. Xri 16 caira liba 10 äuri. Xri 16 foolaist lobra eli angerit 16 äuri. Xri 16 silaköita ia muic solassi caloa 5 äuri. Xri 16 caira
haukia eli angerit 12 äuri. Xri 16 muica curia caloa 10 äuri. Xri 16 misustaleipä 6 äuri. Xri 16 ruisleipä 4 äuri. Bannu rista 1 äuri. Qdhen hewoisen heimet söudhela 1
äuri. Xri spanni ohrta eli kaurio / sitä mödhen quin lähimäis caupungis maya. O'caudhela sngyn palca / sildä quin ey atriöize pooli äuri. O'kfi yhdhe / yri cufinainen.
Nämet cappalet ia muut / quin matkamiehet tarwizemat / pitä heillä myrtämän / sen himan ielkin / awon nyt sanottu on. Nitä maranet iä / coka wictas lähte / luotan wäri
wallari / ia pitä rangastettaman / minquin muu wäri wallaset edst. Pitä mäs krouwarit hywän ukawatan pitämän / että matkamiehet caickinastet tarpeil auteturi tullit /
ia ey honetta / eytä muuta tarwet tiättämän / ala rangasturen. Coka min monda wictassa coko khdhen tulewat / ettey caickille täydy honetta eli rawindo / madha krouwarit
nimitus eli lucumiehiä monica lähimäsin kähyläin / cohtulisen mayon edheffa / sen sädhyin ielkin / quin sanottu on. Ey pidhä kenengen sitä wstoin seisdman olcon hen
wpausmiehen eli weronalainen talonpoica / Muuta Riikin Kadhi ia wpausmiehet eli muu / quin Riikin asiot alawat / ia crunun poolista matka tekwät / pitä ilman mayon
micus ia lucumiehiä cohtulisen menon ielkin edhes autettaman. Wan iocca Riikin Kadhista pitä seurasans pitämän / ey enembi quin caritotstakymmendä omia hewoista ia pal-
welioita. Wpausmiehet quin ey ole Riikin Kadhista / pitäcon seurasansa omia hewoista ia palwelioita / coudheran / cusi / neljä / colme / eli cari / sen ielkin / quin idze cungin / sey
salli. Ja sen päle pitä idze cullakin erinomaisen rundererdi wlgosannettaman / quin monda idze cungin seurasansa pitämän / ia sityhewoist ottaman pitä. Muuta coka he
omille astollans owat / maracon omastans sen sädhyin ielkin / quin nye sanottu on. Ey mäs pidhä kenengen ylenpalkisessa korghottaman sityymiois / caicki gestyngä / eli weron /
eli crunun / eli wpausalonpoian päle / slygen quin Rodzin lati / ia wpausmiehet priuilegia sallawat.

Min mäs pitä idze cullakin foudhin / ia wpausmiehet wstogeman / ia wstoin sen päle wpausmiehet / että yrcosee / wstogeman / maantia beratäsin / ia siltä rater / quin lati pi-
Ey pidhä kenengen näitä asiois wpausmiehen / ylyzen sen quin lati sano. Pitä mäs heidhen wahin pitämän / ia ey millen muoto saluman / että cari caloa yhdhe / laffetais
quin wstoin tapahen. Sillä että sen cautta Riikin wero wähen. Ey mäs pidhä heidhen salliman / että yri weronalainen talo cahen erkane / minquin periliset wstoin coettelewat / ia
tähenastica wstoin tapahen on. Ey mäs pidhä papiu / foudhit / nimitusmiehet / krouwarit / eli muu esiwallan tiättämät ofaman / omistaman ia werototaman eli wpaari / yhdhe
lä eli toisella muodholla teemän / wsemba maancartanot / quin he idze päle asuawat. Sillä että sen cautta crunun wero / sityytorot / päiwäedst / aiot ia muu wlgosteghot / mitä
nimi heillä taita olla / wähenwät. Heidhen pitä mäs saluman että tarparit wstogeman / crunun omar maan päle / crunun weron ia rändyn paranore / wan
nyn että se tapahen ilman liki asuwaisen wanhan maankärläin wahingota. Caicki coko talot pitä teemän coko weron: Wan poolicunnaset / tarparit / ia neljäcunnaset senperäs
sä quin he weronaiset owat / maan lughun ielkin.

Edhespän / että wstoin tähenastica on tapahenut että iocca palcaduomari / quin monicais kihalacunnis kääns pitämän on / on mäs palcagalmandin sias ollut njsä samois
kihalacunnis / min että ne asiat quin lagmandin duomion ala njsä kihalacunnis systeron owat / on sildasamalda palcaduomarid duomit / ia on sillä wirta monella wähi oikutta
tapahenut: Sentähden pitä tästedhes tiälty olemän ettei yrikin palcaduomari pidhä palcagalmandin olemän samasa kihalacunnas / senpälle / ettey sillä wirta kellekän tla
annetais / wärin ia lati wstoin teemän eli duomizeman. Min mäs ne quin palcaduomari owat / ey pidhä wsemmas / quin ydhes / eli enimäri cahdhes kihalacunnas kääns pi-
tämän. Etä mäs wanhan crunun wstoin nimen alla foudhit wstoin panteawat talonpoia / ia wlgosawat njsä wstioia / quin he caritotstakymmendä wstogeman / ia siltä wirta
g / ilman esiwallan tieto ia tahro / oma parastans edziwät / ia yhteyzen cansan esiwalda wstoin covacorwaseri tekwät: Sentähden tämen päiwän perästä ey pidhä yhdhes
gen lupä olemän wlgos wacia njsä wstioia / quin vlyzen ydhen wstocaudhen cakaperin seiwat / minquin mäs meidhen rakkahan Herran weliin / nin mäs meidhen armolinen Runingas
gas / autuas Jumalan tykenä / ennen tätä aika kälänut on. Wan ios foudhin tule wlgoswati wanhoi / crunun wstioia / pitä henellä olemän esiwallan lupä sen päle / ia pitä henen Run-
ningan Camaris toimen teemän / ia nimitätin Eylan ia talonpoian quin crunulle iotan wstioia on. Caicki ne nimit / ia wstoghat pitä krioitettaman / ia siltä pitä kihalacunnan du-
omari / ia lautamiehet / nin mäs sen pitään pappi / cusa welgholinen asin / tukifeltacoon / quin palw idze cullakin wstioia on / ennen quin iotan wlgos wstioia eli pantatan. Et
tä mäs wstoin kanneran / että ne talonpoiat / quin näst arstia sawat / ia esiwallan tarperi mymän pitä / ey tädhyä / eytä saa cohtulista hindä ia mayo / ia sertydhen pois salawat ia
pistawät caupamiehet eli muidhen kähyläin / ia wstoin wlgos Riikist wiädhen: Sentähden / ettey ne quin sencalcassa näst arstioia pytäwät ia sawat / quin esiwallan sowellat
owat / mahd asit tästä / mitä idze cungin oiketta cohtulisen hindä pitä olemän / min on wisuicacotiser tehy ia autinen kiria caickin foudhein tyghe wlgosläheten iocca ielkin he cullas
tin pitä maraman. Jos he toisin tekwät / ia kandeet heiden pällens tulewat / nin pitä heidhen oikutta edhes wstaman / ia ey rangazemat päsemän minquin Rodzin lati pitä: Et
tä ey yhdhesätän maanpaicas pidhä kenengen mezwahia omari tarperens pytamän / padzi Runngat / ia ey wstoin / quin hen siri heroin cökouria pitä / minquin lati sano /
Hygnigun baltis / cap: 23. Min mäs latikiäldä hirwiä kähyläist paaston ia Wleffwin päiwän wälille: Sentähden pitä tämen cautta setä wpausmiehille setä muille / sja
sellä ia wstio Riikin Kadhin / näille nimitetulle aiorille tiälty olemän / iocacutan merzen eländä / quin lalliseff tiälty on / nimitätin / peurä / mezwahia eli hirwiä eappaman eli sur-
mata andaman. Pitä mäs corckian rangasturen ala tiälty olemän / ambua crunulle omistetis ia pnyctetis mais iocca tästedhes pitä nimitettämän. Samalla muoto ey pidhä
foudhein / ryttärein eli knibein iahri aiman / että sitytäreit / eytä mezan elämän wstioia eli muuta sicalcassa pitämän: Wan foudhein pitä wisuica wahin ottaman / ettei yrikin /
cuka hen tädhyis olla tätä wstoin tyghe / ala rangasturen.

Wymän / ne nooret caupamiehet / quin caupungis wero tekwät / ia ey pidhä cufatkan talota / ioilla ey oma coto eli cartanot ole / ey pidhä heidhen tämän päiwän perästä
maan caupa teemän rauta eli cupari woris / eli muissa paicis / wan ainoast sinä caupungis / cufas wero tekwät / ala cohtulisen rangasturen. Ey mäs pidhä sallitaman / että
iongun palweliat alati matawat rauta eli cupari woris / ia siltä caupa tekwät / iocca ey ole asua borghari iofsatin caupungis. Joca mäs wlgoslähetän caupateemän / että
hen wisu ia wahua mahdhaifi olla asians / otacon erimen ia kirian ala caupungin signetimen. Jos iocca andä iollakin cohtulisen kirian minquin palwoiallens / ia se ey ole hänen
palwelians / hänen pitä ynnä palwelians cansa lain ielkin rangasturen saman. Näitä me olema rhtonut teille caickille ia idze cullakin armoliseffa ia suostoliseffa tiättäwäri teh-
dhä / ia emme epäle / että te caickilla muoto / setä Runingan Haissetin Pälammaalle / etc. ia Rodzin Riikist / ia nye Runingan poisollesca / meitä caickia wstoin wstoludhen / cus
liatidhen / ia oikettewoludhen ofotatt / minquin te nye / ia ennen tätä aika wlgosannut ia wannonw oleeta. Bäkemme sen tahdhen / että te ynnä caicki ia idze cullakin cohdh-
stans / täydeliseffa tämän ielkin teidhen oimattet. Wpsalast Martij 20 Anno &c. 93.

Alla meidhen Pärubheinalisten Secretin ia meidhen Insignin.

Carolus.

Niels Gyllenstjerne / &c.	Ture Belle / &c.
Erich Gustaffson / &c.	Erich Abrahamsson / &c.
Hogenschildt Belle / &c.	Benkt Ribbing / &c.
Gustaf Banner / &c.	Gustaf Gabrielfson / &c.
Erich Sparre / &c.	Gustaf Björnsson / &c.
Claus Belle / &c.	Jören Poser / &c.
Eten Banner / &c.	

Ein Buch von
der Kunst der
Schiffahrt
von
Christoph Columbus

Ein Buch von
der Kunst der
Schiffahrt
von
Christoph Columbus

1599

Die Kunst der Schiffahrt

Faint, illegible text in the upper left quadrant of the page, likely bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text in the upper right quadrant of the page, likely bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text in the lower left quadrant of the page, likely bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text in the lower right quadrant of the page, likely bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text in the bottom left quadrant of the page, likely bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text in the bottom right quadrant of the page, likely bleed-through from the reverse side.

1599
Christoph Columbus